

*В. М. Гусак, Н. С. Костриця,
методисти центру методичного
забезпечення
КЗ «Житомирський ОІППО»
ЖОР*

Особливості організації сучасного процесу виховання у контексті реформування Нової української ШКОЛИ

В проекті Закону України «Про освіту» зазначається, що метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності.

Концепція «Нова українська школа» спрямовує процес реформування школи на переосмислення та переорієнтацію навчально-виховного процесу та визначає основні прогресивні підходи до забезпечення розвитку ключових компетентностей сучасного випускника, саме тих, які необхідні для індивідуальної особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії, працевлаштування та успіху впродовж життя.

Для реалізації зазначених завдань виникає потреба у створенні сприятливого освітньо-виховного середовища. Означений феномен розглядається науковцями та практиками як фактор освіти та виховання, як умова функціонування педагогічної системи. Середовище навчального закладу є локальним середовищем, функціональним просторовим об'єднанням суб'єктів освіти, між якими встановлено тісні різнопланові групові взаємозв'язки. Середовище вступає у взаємодію із суб'єктами виховання через чітко визначену виховну систему школи, яка інтегрує впливи середовища проживання, спілкування та взаємодії вихованців, системи комплексного супроводу дитини.

Критерієм якості освітнього середовища є здатність даного середовища забезпечити усім суб'єктам освітнього процесу систему можливостей для ефективного особистісного саморозвитку, де знання, уміння, навички та

педагог стають засобом та умовою розвитку тим самим створюють освітнє середовище, де вихованець знаходить власну індивідуальну екологічну нішу. Це акцентує увагу на самоцінності учня.

Ключовими індикаторами позитивного розвитку учнів служать:

- ✓ доброзичливі стосунки між усіма суб'єктами виховання,
- ✓ неформальний творчий підхід до організації та здійснення виховного процесу,
- ✓ рівень методичного забезпечення освітнього процесу, ефективність використання потенціалу середовища,
- ✓ цілеспрямованість освітнього процесу на розкриття та розвиток особистісного потенціалу кожної дитини,
- ✓ можливість середовища задовольняти увесь комплекс потреб дитини та сформувати у неї систему соціальних цінностей, які забезпечать їй активну успішну адаптацію до сучасного змінного середовища існування.

Феномен середовища продукує розвиток не лише учня, воно спонукає самого педагога до включення у процес безперервного професійного розвитку.

Важливим етапом педагогізації середовища є діагностика, яка визначить потенціал, потреби, мотиви усіх його суб'єктів, а саме: групових (школи, позашкільні навчальні заклади; різнопланові соціальні інституції, центри; неформальні об'єднання), індивідуальних (діти, батьки, педагоги). Це стане фундаментальною основою визначення мети діяльності навчального закладу на певний період. Звертаємо увагу на те, що середовище завжди знаходиться у динаміці розвитку, що залежить від як глобальних, так і локальних суспільно-економічних змін.

Основні вимоги до створення освітньо-виховного середовища визначені Програмою «Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України», а саме:

- ✓ психологізація як здатність враховувати у комплексі всі зовнішні й внутрішні впливи на дитину й одночасно творити духовно-творче розвивальне середовище, нейтралізуючи негативні з них та посилюючи позитивні;
- ✓ відкритість до соціуму, діяти у співпраці з сім'єю, громадськістю;
- ✓ залучення дітей до розв'язання суспільно значущих і особистісних життєвих проблем, формування досвіду громадянської поведінки;
- ✓ розвиток творчого потенціалу всіх суб'єктів навчально-виховного процесу;
- ✓ спонукання школярів до самостійного розв'язання власних життєвих проблем у нестабільному суспільстві;

- ✓ життєтворчість як здатність забезпечити дитині можливість облаштувати власне життя, творити колективні і міжособистісні взаємини;
- ✓ педагогічна культура вчителів і вихователів, невід'ємними особливостями якої є людяність, інтелігентність, толерантність, розуміння, здатність до взаємодії;
- ✓ педагогічний захист і підтримка дітей у розв'язанні їхніх життєвих проблем та в індивідуальному саморозвитку, забезпечення їхньої особистісної недоторканності і безпеки;
- ✓ самореалізація усіх суб'єктів середовища в особистісній, професійній та соціальній сферах їхньої життєдіяльності.

Результатом педагогізації середовища має стати особистісно зорієнтована виховна система навчального закладу, яка є безпосереднім інструментом у протиборстві консервативного і прогресивного, здатна вивести школу на абсолютно новий рівень її розвитку, що допоможе розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини.

Така позиція актуалізує оновлення підходів до створення виховної системи та вимагає повного переосмислення й перезавантаження її змісту у контексті життя сучасних дітей, які значно відрізняються від попередніх поколінь.

Концепція нової школи репрезентує їх як представників покоління Z.

Відповідно до Теорії поколінь (економіст, демограф Нейл Хоув, драматург, історик Вільям Штраус) діти Z – діти, які народилися орієнтовно у кінці XX на початку XXI ст. у цифровому світі в період глобалізації та постмодернізму [3, 4]. Вони повністю залежні від мультимедійних технологій та цифрової техніки, взаємодіють зі світом через екран, рідко гуляють, не люблять бути частиною групи, прагнуть до прийняття самостійних рішень, розуміють домовленість, не терплять насилля, відрізняються підвищеною відповідальністю не лише за себе, а й за оточуючий світ, але при цьому проявляють низьку активну діяльність. У них віртуальні друзі, спілкування з якими відбувається через тестові сповіщення. Таких дітей не цікавить процес, вони налаштовані на отримання швидкого результату, який спрямований на досягнення короткострокових цілей.

Ще однією особливістю сучасної дитини є феномен кліпового мислення, що призводить до низької здатності зосереджувати увагу на будь-якій інформації чи справі та, як результат, знижує коефіцієнт засвоєння знань, а також ослаблює почуття співпереживання, відповідальності. У той же час вони здатні виконувати декілька справ одночасно. Проблемою «оцифрованих дітей» є недостатній рівень комунікативних навичок[2].

Концепція «Нова українська школа», яка була ухвалена рішенням колегії МОН України 27.10.2016 р., презентує нову модель випускника, яка характеризує його як *цілісну усебічно розвинену особистість*, здатну до критичного мислення; *патріота* з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і уміє приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини; *новатора*, здатного змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя [1].

Вищезазначене спрямовує сучасну школу на розробку та здійснення наскрізного процесу виховання, який дозволить учням не лише отримати відповідний рівень знань, а й активно включитися у процес формування та розвитку ключових життєвих компетентностей на основі цінностей. Це стане можливим лише за умови об'єднання зусиль і взаємодії та співпраці між учителем, учнем і батьками. Саме школа має стати ініціатором залученості родини до побудови освітньо-професійної траєкторії дитини; здійснення просвітницької діяльності та допомоги батькам у отриманні спеціальних знань про стадії розвитку дитини, ефективні способи виховання в дитині сильних сторін характеру і чеснот залежно від її індивідуальних особливостей. Діалог і багатостороння комунікація між учнями, вчителями та батьками сприятиме зміні односторонньої авторитарної комунікації «вчитель» – «учень» ; забезпечить подолання негативних ставлень до школи з боку батьків, що вплине на зміцнення авторитету вчителя.

Школа має конструювати навчально-виховний процес на основі принципів педагогіки партнерства, до яких відносять:

- ✓ повага до особистості;
- ✓ доброзичливість і позитивне ставлення;
- ✓ довіра у відносинах;
- ✓ діалог – взаємодія – взаємоповага;
- ✓ розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- ✓ принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Спільні зусилля усіх суб'єктів освітнього середовища зосереджені на вирішенні проблеми побудови наскрізного процесу виховання, який орієнтується на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність). Інструментарієм

вирішення сучасних проблем виховання на етапі подальшого реформування школи залишається Програма «Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України», яка визначає принципи виховання: принцип національної спрямованості, принцип культуровідповідності, принцип цілісності, акмеологічний принцип, принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії, принцип адекватності виховання до психологічних умов розвитку особистості, принцип особистісної орієнтації, принцип превентивності, принцип технологізації.

За визначенням філософів, сучасна освіта переживає кризу. Кризу, пов'язану не з відсутністю наукового знання або засобів технічного забезпечення освіти, і навіть не з браком кадрів системи освіти. Криза народної освіти пов'язана з браком виховання, з руйнуванням духовних цінностей. Сучасна освіта під тиском матеріалістичної культури Заходу втрачає свою духовність, гуманність, втрачає сенс самої освіти. Освіта без духовності, торгівля без гуманності, наука без моралі – небезпечні та руйнівні [2]. Отже, завдання сучасної школи полягає у подоланні кризи виховання та спрямовує освітній процес на пошук нових альтернативних форм роботи, які забезпечать відповідний рівень життєвої компетентності дітей нового покоління, дозволить їм включитися у розбудову сучасного світу та віднайти там своє місце.

Література

1. Концепція Нової української школи. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczija.htm>
2. Пилипко Є. В. Філософія і виховання сучасної молоді [Електронний]: – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/30771/1/109.pdf>
3. Теория поколений XYZ [Електронний ресурс]. –Режим доступу ресурсу: <https://4brain.ru/blog/теория-поколений-xyz/>.
4. Теорія поколінь XYZ, це варто знати. [Електронний ресурс] –Режим доступу до ресурсу:<http://smyrnov.pp.ua/teoriya-pokolin-xyz-tse-var-to-znati/>.
Удовицька Т. А. «Кліпове мислення» молоді: особливості прояву в процесі навчання (до постановки проблеми) / Т. А. Удовицька // Вища освіта України: теорет. та наук.-метод. часопис. Дод. 1. Вип. 31. Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського простору / Ін-т вищої освіти НАПН України. – К., 2013. – Том VIII (50). – С. 407–416